

In 2030 moet Overvecht-Noord de eerste aardgasvrije wijk van Utrecht zijn. ‘Waarom Overvecht?’ vragen veel wijkbewoners zich af met een mengeling van boosheid, ongeloof en ongerustheid. De gemeente draait de redenering om: júíst Overvecht, de armste wijk van Utrecht. Als het daar lukt, lukt het overal. De wijkraadvoorzitter: ‘Dit is een sociaal experiment.’

REPORTAGE

TEKST Han van de Wiel
FOTO'S Tiva Pam

‘Aardgasvrij wordt ons door de strot geduwd’

De Rode Zaal in woon-zorgcentrum 't Huis aan de Vecht is bijna te klein voor de wijkraadvergadering van 6 november. Ongeveer zestig wijkbewoners willen op de warmste novemberdag ooit gemeten horen wat wethouder Lot van Hooijdonk te zeggen heeft over de ambitie van de gemeente om Overvecht-Noord aardgasvrij te maken. Dat plan is ruim een jaar geleden bekendgemaakt in de wijk, en sindsdien slaapt een deel van de circa 1300 huiseigenaren slecht. Waar halen ze het geld vandaan om onze woningen duurzaam te maken? Waarom moet de gemeente uitgerekend in Overvecht-Noord beginnen? Het draagvlak voor het aardgasvrij maken van de wijk valt of staat bij financiële

instrumenten die hun geen geld kosten.

De wethouder houdt zich met gemak staande in 't Huis aan de Vecht. Haar herhaalde belofte dat stoppen met aardgas 'haalbaar en betaalbaar' moet zijn, haalt de druk enigszins van de ketel. Haalbaar betekent volgens Van Hooijdonk dat de omschakeling gemakkelijk moet zijn. 'Zoals je ook een Ikea-keuken zelf in elkaar kunt zetten: lastig, maar het kan.' Betaalbaar wil zeggen dat een bewoner maandelijks niet meer kwijt is aan woonlasten dan nu. Van Hooijdonk: 'De energietransitie gaat niet lukken als elke huiseigenaar met een kostenpost van 30.000 euro wordt opgescheept.'

Dat Overvecht-Noord als eerste aan de beurt is, heeft volgens de wethouder voor de hand liggende redenen. De

aardgasleidingen zijn toe aan vervanging; het zou zonde zijn om nieuwe leidingen te leggen die straks niet meer gebruikt worden. Woningcorporaties staan aan de vooravond van ingrijpende renovaties. Bovendien, zo houdt Van Hooijdonk de bewoners een worst voor, heeft Utrecht 4,7 miljoen euro subsidiegeld in de wacht gesleept, waarvan 4,2 miljoen beschikbaar is voor driehonderd huiseigenaren in Overvecht-Noord. Omgerekend: 14.000 euro per woning. Dat lijkt heel wat, maar het is bij lange na niet toereikend: de totale investering per huishouden wordt conservatief geschat op 20.000 tot 30.000 euro, maar kan ook fors hoger uitvallen. De voorwaarden om in aanmerking te komen voor deze subsidie zijn nog niet bekend.

De wethouder zit met een probleem:

**OVERVECHT
IN UTRECHT
MOET VAN HET
AARDGAS AF**

ze kan veel zorgen niet wegnemen en kan lang niet alle vragen beantwoorden. Dat ligt niet aan haar, maar aan 'Den Haag'. Het kabinet moet een beslissing nemen over financiële instrumenten die de energietransitie mogelijk moeten maken, zoals een gebouwgebonden lening die bij verkoop van een pand automatisch overgaat op de volgende eigenaar. Dit moet een laagdrempelige en toegankelijke lening worden. Het is een heet hangijzer, waarover het kabinet de knoop nog niet heeft doorgemaakt. Van Hooijdonk kan de Overvechters daarom nog geen zekerheid bieden. 'Ik snap dat er bezorgdheid en onzekerheid is, want we weten niet alles. Maar ter geruststelling: we hebben nog twaalf jaar. Gaat u dus rustig slapen. We gaan u echt helpen, we laten u niet alleen.'

Voordelen

Het plan om Overvecht-Noord als eerste wijk van Utrecht aardgasvrij te maken, werd iets meer dan een jaar geleden genomen door het college; de raad is er niet aan te pas gekomen. Na vaststelling door het college lag er twee dagen later bij iedere bewoner een wijkbericht en nog wat later een brief op de mat. Een maand later volgden twee bijeenkomsten voor woningeigenaren. Daarin stelde de gemeente dat ze expres in een vroeg stadium naar buiten was gekomen met het plan, zonder alles precies te weten. Want dat had zo zijn voordelen, stelde de gemeente: bewoners en gemeente konden samen in gesprek over oplossingen. En bewoners konden alvast rekening houden met de nieuwe tijd: wie nu zijn huis laat verbouwen, kan meteen de energievoorziening grondig aanpakken. De boodschap viel rauw op de maag bij de huiseigenaren. 'Communicatie bij de gemeente betekent: je plempt het op de website, en klaar is Kees', verwoordt Els Wegdam het breed levende ongenoegen. De gepensioneerde juriste Wegdam is voorzitter van de wijkraad, een door de gemeente aangesteld onafhankelijk adviesorgaan van wijkbewoners. Wegdam spreekt van 'een sociaal experiment'. Volgens haar dacht de gemeente dat het vervangen van het gasnet in Overvecht-Noord een goede

'Het schuurt en wringt'

reden was om de wijk aardgasloos te maken, 'maar is er geen rekening mee gehouden dat Overvecht de armste wijk van Utrecht is'.

'Aardgasvrij wordt ons door de strot geduwd', zegt Leo Stroeven stellig. Stroeven werkt als vrijwilliger voor U in de Wijk, die wijktelevisie maakt. 'Het gaat veel geld kosten, geld dat de mensen hier niet hebben. Gelukkig heeft mijn vrouw een goede baan en hebben we een lage hypotheek, maar ook ik zit niet te wachten op een kostenpost van tienduizenden euro's.' Stroeven kent de wijk op zijn duimpje. 'Ik kom veel bij mensen over de vloer, en in veel huizen herken ik de armoede, omdat ik daar zelf in ben opgegroeid: geen behang, geen gordijnen, geen vloerbedekking. En dan krijgen we dit op ons bord. De gemeente zegt doodleuk: "Dan neem je toch een tweede hypotheek." Ik ken genoeg mensen die de éérste al niet kunnen betalen.'

Er is veel ongerustheid onder de bewoners, beaamt Arjen Bezemer.

Bezemer woont net als Stroeven in de Klopvaartbuurt, de meest noordelijke buurt van Overvecht. 'Aardgasvrij Overvecht-Noord is een onbesuisd project. Aanvankelijk zei de gemeente dat we in 2030 van het gas af moeten, nu blijkt er toch weer niet zo'n haast te zijn en kunnen we nog gerust een cv-ketel kopen. Hierdoor is er veel onrust ontstaan. Overvecht heeft onvoldoende sociaal kapitaal om hierover mee te denken. De gemeente had met een uitgewerkt plan moeten komen.'

In de Klopvaartbuurt speelt nog iets anders: de gasleidingen zijn er niet toe aan vervanging, er ligt geen warmtenet zoals in de rest van Overvecht en veel huiseigenaren moeten een erfpachtconstructie afkopen voor veel geld. Dat geeft al genoeg kopzorgen. Het wijkbericht over Overvecht-Noord aardgasvrij viel vlak na het bekend worden van het definitieve aanbod van de gemeente in de bus. Samen met buurtgenoten haalde Bezemer driehonderd handtekeningen op onder een petitie die de gemeente oproept de Klopvaartbuurt over te slaan in het plan. Maar daar wil de gemeente niks van weten. Verdere acties zijn tot nu toe uitgebleven. 'Het is geen wijk die snel de barricades opgaat', zegt Bezemer. Ook Wegdam

ziet wijkbewoners niet zo snel met spandoeken bij het Stadskantoor staan. 'Doordat in Overvecht veel armoede, ziekte en eenzaamheid is, hebben veel bewoners genoeg aan zichzelf.'

Overvecht-Noord telt 170 etniciteiten. Van de 17.500 bewoners heeft bijna 60 procent een migratieachtergrond. In de hele stad Utrecht is dat gemiddeld 34 procent.

'Veel mensen zijn hier bezig met overleven', zegt tv-maker Stroeven. 'Iedereen leeft in zijn eigen wereldje, er is geen eenheid meer. Veel Overvechters zeggen dat Overvecht het afvoerputje van Utrecht is. Vandaar dat we de springplank zijn voor allerlei projecten, zoals de komst van een asielzoekerscentrum. De gemeente legt een probleem bij ons dat wij mogen oplossen.'

Begrip en empathie

Maar Overvechters leven niet onder een steen. Ze begrijpen heel goed dat de energietransitie ook voor hen gevolgen zal hebben. De meesten zijn dan ook geen tegenstander van het overstappen van gas op andere energiebronnen. Maar waarom begint de gemeente niet in andere wijken, met hoogopgeleide en bemiddelde bewoners die graag hun tanden zetten in de energietransitie? Dan kan Overvecht later aanhaken, als de kosten van waterpompen en andere technieken waarschijnlijk een stuk zijn gedaald. Ze zijn bang dat uitgerekend zij, mensen met de smalste beurs, leergeld en een malse rekening gaan betalen. De wijkraad mist 'begrip en empathie' voor de zwakke sociaal-economische omstandigheden in de wijk, zegt voorzitter Wegdam. 'Dat hebben we inmiddels twee keer aangekaart in brieven aan de gemeente, en geen antwoord gekregen.' Dat versterkt het gevoel dat de gemeente de zorgen van de bewoners niet serieus neemt. Ook Ad Tourné vindt het een zware opgave voor Overvecht om voorttrekkerswijk te zijn. Overvechter Tourné

zit in het programmateam Aardgasvrij Overvecht-Noord. Daarin zijn ook de gemeente Utrecht, de woningcorporaties Mitros, Portaal en Bo-Ex, netbeheerder Stedin, Eneco (eigenaar stadsverwarming) en Energie-U, de Utrechtse Energiecoöperatie van bewoners, vertegenwoordigd. Hij is 'uitermate kritisch' over het project en 'geen apostel van aardgasvrij'. 'Maar we doen mee om een stem vanuit de wijk te laten horen, als luis in de pels. De gemeente kan geen plannen maken zonder bewoners.' Tourné heeft wijkbewoner Miriam Sterk gevraagd samen met hem op te trekken. 'Wij kijken mee met de blik van bewoners', zegt Sterk. 'Wij staan met de voeten in de klei.'

De vraag of Overvecht klaar is voor de energietransitie, draait Tourné om: is de energietransitie klaar voor Overvecht? 'Ik vind aardgasvrij geen slecht idee, maar de gemeente stapt met een vaag plan naar de wijk en zegt: "We zoeken nog uit hoe het moet, gaat u alvast aan de slag."' Veel onderwerpen zijn nog helemaal niet uitgekristalliseerd. Zo wordt verkend of de stadsverwarming kan worden doorgetrokken naar buurten die nu met gas worden verwarmd. Ruim de helft van de woningen in Overvecht-Noord wordt nu al verwarmd door de stadsverwarming van Eneco. Het gaat om warmte die vrijkomt bij het opwekken van elektriciteit in elektriciteitscentrales. Maar wat wordt de energiebron van die opwek? Blijft het gas, wordt het biomassa? Wat is dan de CO₂-winst? Wat zijn de kosten voor de bewoners? Hebben de bewoners keuzevrijheid, of houdt Eneco zijn monopoliepositie? Tourné: 'Deze vragen blijven buiten beeld. We komen er steeds meer achter dat de ambities van de gemeente heel groot zijn, maar dat ze niet overziet hoe het moet. Het schuurt en wringt. Dingen die met de beste bedoelingen zijn bedacht, blijken in de praktijk lastig te realiseren. Zo ontstaat er vertraging in het proces.'

Dat blijkt bij de buurtgesprekken, die de gemeente eind dit jaar wil houden. Daarin krijgen huiseigenaren te horen hoe het staat met de alternatieven voor gas, wat ze nu al aan hun woning kunnen doen en waarmee zij beter nog kunnen wachten. Maar die

De wethouder zit met een probleem

planning is niet realistisch, zegt Sterk. 'De gemeente moet een helder verhaal kunnen vertellen, want bewoners moeten in actie komen. Dat doen ze pas als ze weten wat de alternatieven voor gas worden. Dat lukt nu niet, want de gemeente weet het ook niet.'

Keiharde voorwaarde

De betaalbaarheid van de maatregelen is een principezaak voor Tourné en Sterk. 'Ik heb ook geen geld voor die investeringen', zegt Tourné. 'Dus ik ben heel blij dat de wethouder op de wijkraadvergadering zei dat betaalbaarheid een uitgangspunt is. Daar moeten we keihard aan vasthouden. Of het lukt, zal vooral afhangen van afspraken in Den Haag. Maar als het niet lukt, gaat hier niks gebeuren en staan de wethouder en de minister in hun hemd! Iedereen kan op zijn kop gaan staan, maar dit is een keiharde voorwaarde.'

Hun grootste zorg betreft particuliere huiseigenaren die vanwege gebrek aan kennis over warmtealternatieven en hun beperkte financiële situatie de investeringen in alternatieven uitstellen en niet of heel laat overstappen van aardgas op een andere energiebron. Zij worden in de tussentijd geconfronteerd met fors stijgende gasprijzen. Tourné: 'De aardgasprijzen stijgen nu al en dat zal alleen maar meer worden, dat is afgesproken in het klimaatakkoord.' Sterk: 'Alles wat je extra uitgeeft aan gas, kan niet uitgegeven worden aan bijvoorbeeld isolatie, al ontbreekt het daarover bij de meeste mensen aan kennis. De volgorde – eerst het aardgas duurder maken, dan de warmtevoorziening verduurzamen – klopt dus niet.' De energietransitie kan ertoe leiden dat mensen die financieel het minst te besteden hebben niet investeren, dus niet profiteren van de lagere energierekening maar wel de stijgende gasprijs voor hun kiezen krijgen.

Han van de Wiel is journalist.

Is de energietransitie klaar voor Overvecht?